

SAFESPRING WHITE PAPER 2018

Vad gäller i och med införandet av GDPR och CLOUD act?

Av Martin Millnert

Allmänna dataskyddsförordningen (eng: GDPR) trädde i kraft den 25:e maj 2018 och ersätter Personuppgiftslagen (PUL). Den är varken början eller slutet på EU:s sedan länge pågående ansträngningar att förbättra skyddet av individens data samt rätt till privatliv. Dessa rättigheter är grundläggande mänskliga rättigheter i EU och samtliga medlemsstater är bundna av dem på områden som faller under EU:s kompetens i och med ikraftträdandet av Lissabonfördraget 2009.¹ EU förstärker därmed sitt försprång över USA när det gäller rättsliga skydd för individers rätt till privatliv och data.

Detta whitepaper handlar särskilt om EU-rättens och amerikansk rätts bestämmelser om gränsöverskridande dataöverföringar samt aktuella rättsfall som kan komma påverka detta.

Bakgrund

Dataskyddsdirektivet² från 1995 skapade ett EU-gemensamt regelverk för skydd av personuppgifter, med i vissa fall starkare rättsligt skydd än vad som varit fallet innan i Sverige. Det var fortfarande upp till vart enskilt land att införa nationell lagstiftning utifrån direktivet. I Sverige genomfördes direktivet i nationell rätt 1998 genom personuppgiftslagen (PUL).³ PUL reglerade dels vilka sorters personuppgifter som fick registreras samt även hur dessa fick överföras till så kallat "tredje land". Det senare krävde att åtminstone en av tre följande situationer gällde:

- 1) landets personuppgiftslagstiftning anses jämförbar med den europeiska (33 § PUL),
- 2) individen har gett samtycke eller har genom ingående av kontrakt de facto accepterat viss utlämning (34 § PUL),
- 3) av regeringen särskilt meddelat undantag (35 § PUL).

GDPR till skillnad från Dataskyddsdirektivet gäller som EU-lag direkt, och kräver inte omsättning av EU-reglerna i nationell lagstiftning. Det medför att samtliga EU-medlemsstater nu har fått en ännu mer harmoniserad lagstiftning vad gäller personuppgiftsskydd. Mindre lokala anpassningar av vissa detaljer i GDPR tillåts, särskilt vad gäller offentlig förvaltning, men den stora merparten av lagstiftningen förblir lik medlemsländer emellan.

Det fanns fram till 6:e oktober 2015 tre olika metoder som i särskilda sammanhang kunde kvalificera USA som ett land med adekvat lagstiftning avseende personuppgiftsskydd:

- 1) *Safe Harbor*⁴ - system för amerikanska bolag att själv-certifiera sin personuppgiftshantering,
- 2) *Binding Corporate Rules* - riktlinjer och processer för multinationella företags interna överföringar, och

¹ [Stadgan för grundläggande rättigheter](#)

² [Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG den 24 oktober 1995](#)

³ [Personuppgiftslagen \(PUL\)](#)

⁴ [Safe Harbor Privacy Principles](#)

- 3) *Standard Contract Clauses*⁵ - ett standardkontrakt som en europeisk kund kan teckna med amerikansk leverantör.

Den 6:e oktober 2015 ogiltigförklarade Europa-domstolen i C-362/14 EU-kommissionens beslut om Safe Harbor.⁶ Den andra februari 2016 beslutade EU-kommissionen på nytt om ett system för amerikanska bolag att själv-certifiera sig, det s.k *Privacy Shield*.⁷

Vid sidan av personuppgiftsskyddet som gäller vid interaktioner mellan enskilda och företag eller enskilda och myndigheter finns ett särskilt system för dataöverföring i verksamheter som rör brottsbekämpande myndigheter. Dessa myndigheter kan inhämta information i förundersökningar och liknande från andra länder via så kallade MLAT-avtal (Mutual Legal Assistance Treaty).

Aktuellt

US CLOUD Act

US CLOUD Act⁸ är en amerikansk lag som röstades igenom den 23:e mars 2018, med syfte att undanröja tidigare hinder i den amerikanska lagstiftningen för amerikanska IT-bolag att lämna ut persondata när amerikanska myndigheter så kräver, oavsett fysisk plats där denna data befinner sig. Lagen innehåller också en process där en amerikansk president kan kvalificera andra länder att få lov att begära data från amerikanska bolag. Ett ytterligare syftet med lagstiftningen är att kringgå idag existerande MLAT (se ovan), bland annat därför att MLAT-processer anses långsamma. MLAT-processer innefattar att begäranden om utlämnande av uppgifter granskas av domstolar, vilket tar tid.⁹ Såväl europeiska som brittiska representanter inom brottsbekämpning har varit i förhandling med amerikanska motsvarigheter för att förbättra situationen inom området och få till stånd enklare och snabbare tillgång av utländsk sparad data i brottsmålsundersökningar. Den amerikanska sidan fick på grund av att fallet *Microsoft vs US Government*¹⁰ hade tagits upp i amerikanska Högsta Domstolen under våren 2018 bråttom att införa ny lag för att undvika att få ett domslut av Högsta Domstolen som, tills lagen ändrades, skulle cementera ett utfall som varken Microsoft eller US Government (MS-vs-USG) önskade.¹¹ Lagstiftningen i sig är hastigt¹² framtagen och har fått en mängd kritik av olika skäl, bl.a. en oro för att icke-amerikanska myndigheter ska kunna komma åt olämplig data via de bilaterala samarbetsavtalen¹³, men

⁵ [Standardavtalsklausuler för överföring av personuppgifter till registerförare etablerade i tredjeland](#)

⁶ [C-362/14 Schrems v Data Protection Commissioner, EU:C:2015:650 \("Schrems"\)](#)

⁷ [Skölden för skydd av privatlivet i EU och Förenta staterna](#)

⁸ [Clarifying Lawful Overseas Use of Data Act](#)

⁹ [James Scott, Co-Founder & Sr. Fellow, ICIT](#)

¹⁰ Ett mångårigt rättsfall som i grunden handlar om att USA:s "Stored Communications Act" ej tillåter amerikanska IT-bolag att lämna ut data sparad utanför USAs territorium till amerikanska myndigheter.

¹¹ [Albert Gidari - The Center for Internet and Society at Stanford Law School](#)

¹² [Nikolaj Nielsen - EU Observer](#)

¹³ [Katitza Rodriguez - Electronic Frontier Foundation](#)

även på juridiskt plan då applicerandet av extraterritoriell lagstiftning är en snårskog¹⁴. Fallet i Högsta Domstolen lades ner efter att US CLOUD Act blev fastslagen.¹⁵

Irland¹⁶ såväl som EU-kommissionen¹⁷ har gjort s.k. amicus curiae-inlagor¹⁸ i MS-vs-USG, som sammanfattningsvis i det senare fallet konstaterar att EU har ett intresse av internationellt rättsskipande samarbete, men samtidigt att all form av utlämning av data fysiskt lagrad i EU måste ske i enlighet med GDPR för att vara laglig i EU.¹⁹ I GDPR är det särskilt Artikel 48²⁰ som behandlar verkställande av tredjelands domstols- eller myndighetsbeslut inom EU, och säger att sådan överföring får "genomföras på något som helst sätt endast om det grundar sig på en internationell överenskommelse, såsom ett avtal om ömsesidig rättslig hjälp [eng: MLAT]". Irland samt EU-kommissionen pekar bägge i sina inlagor på att det mest rimliga avtalet är just de redan existerande MLAT-avtalen.

US CLOUD Act har alltså ännu inte förändrat det grundläggande läget: amerikansk europeisk rätt är inte kompatibla i frågan om utlämning av data sparad i EU till USA. Tills ett avtal finns på plats mellan EU och USA eller mellan var och en av medlemsstaterna och USA som legaliserar användningen av US CLOUD Act gentemot Artikel 48 i GDPR, är det enda tillåtna sättet för detta att ske under europeisk rätt, att USA använder sig av de existerande MLAT-avtalen, vilket var det man önskade komma ifrån i första läget.

Det finns alltså framförallt tre faktorer som spelar en avgörande roll framåt vad gäller US CLOUD Acts inverkan på amerikanska IT-bolags verksamhet inom EU:

- 1) Kommer EU och USA, eller var och en av medlemsstaterna och USA, att få ett eller flera avtal på plats som gör det amerikanska användandet av US CLOUD Act lagligt ur ett europeiskt perspektiv?
- 2) Kommer ett sådant avtal att leva upp till Stadgan för grundläggande rättigheter (EU-stadgan)?
- 3) Kommer USA att respektera europeisk territorialitet för GDPR eller kommer överföringar att ske i strid mot GDPR och kommer EU att ha insyn i detta, eller agera om de finner att så är fallet?

I EU-domstolsbeslutet i "Safe Harbor"-fallet resonerar domstolen inte i första hand i termer av vad som har bevisats skett i enskilda fall, utan, vad amerikansk lag de facto *möjliggör*. Gällande den tredje punkten ovan så *möjliggör* US CLOUD Act för USA att begära överföring av data *i strid mot GDPR*: Det är enligt US CLOUD Act upp till det tillfrågade bolaget att på eget initiativ opponera sig i domstol -- någon amerikansk domstolsprocess sker endast då. Även om den amerikanska domstolen skulle finna skäl *mot* att godkänna en begäran om utlämning av data, kan den också finna skäl *för* att godkänna det. Det är explicit inskrivet i lagen ett antal områden som domstolen behöver ta ställning till, däribland amerikanska

¹⁴ [Gavc Law – Veert van Calster](#)

¹⁵ [17-2 United States v. Microsoft Corp. \(04/17/2018\)](#)

¹⁶ [Ireland - Amicus Brief](#)

¹⁷ [Microsoft Word - Draft Amicus Brief in US v Microsoft](#)

¹⁸ Inlägg i pågående domstolsfall av icke-parter för att förse domstolen med mer relevant fakta

¹⁹ [Lee Matheson, CIPP/E, CIPP/US, CIPM](#)

²⁰ [Skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter](#)

intressen inklusive nationella säkerhetsintressen. Ur ett europeiskt perspektiv blir detta besvärligt. Den europeiska rätten till dataskydd skyddar europeiska medborgare, och det europeiska rättsväsendet (särskilt domstolarna) har att se till att europeisk lagstiftning tolkas så att den skyddar europeiska medborgare.

Det måste nu vara förstått dels att EU-stadgan tillhör ramfördragen, och avser kodifiera EU:s grundprinciper. Det vill säga, annan EU-rätt så som direktiv, förordningar, och regler för avtal, bygger successivt ovanpå denna lagstiftning. EU-stadgan *garanterar* rättigheter till EU-medborgare, som europeiska domstolar måste förhålla sig till vid rättskonflikter.

Det ser därför ut som att den andra punkten ovan leder till samma grundläggande frågeställning som EU-domstolen redan har att ta i beaktande i och med hanteringen av fallet "Data Protection Commissioner" (se nedan). Andra punkten kan också sägas till stor del redan ha bedömts i C-362/14 (se särskilt paragraf 79-98 som fullständigt fällde Safe Harbor-avtalet).

När det gäller den första frågan hävdas det att Storbritannien ligger i bilaterala förhandlingar med USA i syfte att få till stånd ett nytt MLAT-avtal²¹, medan EU eftersträvar ett multilateralt avtal för hela unionen med USA²². Ett problem för EU är att US CLOUD Act strikt läst inte tillåter att USA ingår multilaterala avtal snarare än bilaterala avtal, vilket kan innebära att amerikansk lag förhindrar amerikanska staten från att göra annat än att söka bilaterala avtal med varje enskilt EU-medlemsland. För EU vore en sådan lösning otillfredsställande. Ytterligare lagstiftning eller en "snäll" läsning av US CLOUD Act krävs för att EU ska kunna söka ett multilateralt avtal.

C-311/18, "Data Protection Commissioner"

Efter Safe Harbor-beslutet ogiltigförklarades av EU-domstolen den 6:e oktober 2015 i C-362/14 ansökte österrikaren Max Schrems igen till den irländska datainspektionen om tillsyn av Facebook Irlands dataflöden ut ur EU. Han menade att det, givet utfallet i C-362/14 omöjligt kunde vara tillåtet att överföra data till USA baserat på Standard Contract Clauses eller Privacy Shield. Fallet gick till domstol då Schrems argumenterade för att den irländska datainspektionen själva kan besluta om att stoppa Facebooks dataflöden ut ur EU. USA:s regering, Digital Europe, the Business Software Alliance bistår Facebook i fallet, medan Schrems och den irländska datainspektören bistås av EPIC.

Datainspektören håller med Schrems om att EU-stadgans artikel 47 -- *Rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol* -- inte respekteras i den ordningen som etableras av Standard Contract Clauses och Privacy Shield, samt om risken för att EU-medborgares rättigheter enligt artikel 7 och 8 därmed är hotade. Den irländska High Court beslöt den 3:e oktober 2017 att hänvisa ärendet till EU-domstolen för att det bara är EU-domstolen som kan döma om giltigheten av EU-kommissionens beslut på ett sätt att beslutet blir giltigt i hela EU.²³ Facebook överklagade beslutet att hänvisa till EU-domstolen till den irländska Högsta

²¹ [The Register - Independent news and views for the tech community](#)

²² [Catherine Stupp - EURACTIV.com](#)

²³ [Data Protection Commissioner v. Facebook Ireland Limited & Schrems](#)

Domstolen. När High Court väl annonserade själva hänvisningen den 12:e april 2018 ansökte sedan Facebook till High Court om att frysa hänvisningen till EU-domstolen i väntan på beslut av Högsta Domstolen.²⁴ High Court beslutade den 2:a maj emot detta då Facebooks ansökan saknade grund, och skrev att "hänvisningen måste fortsätta omedelbart", samt att Facebooks agerande i domstolen har varit på gränsen till klandervärt och oseriöst.²⁵ Medias bedömning är att Facebook på olika vis försöker försena rättsprocessen²⁶. Det var tydligt även i den utfrågning som EU-parlamentet genomförde den 22:a maj 2018 med Facebooks VD, Mark Zuckerberg, att Facebooks affärsverksamhet har en mängd aktuella konfliktzoner med EU^{27,28,29}. En EU-parlamentariker konstaterade under utfrågningen situationen för Zuckerberg så att USA har en låg nivå av data-skydd medan EU har en mycket hög nivå och att det är svårt att förena dessa två.³⁰

Giltigheten av både Standard Contract Clauses samt Privacy Shield ifrågasätts i hänvisningen till EU-domstolen. När det gäller Privacy Shield gäller tvisten i första hand om den Ombudsperson som USA:s regering tillsätter uppfyller EU-rättens krav på en oberoende rättsinstans med ett antal ytterligare egenskaper. När man läser paragraf 43 och 44 i hänvisningen har vi svårt att se hur detta skulle kunna vara fallet givet det resonemang som den irländska datainspektionen för, men vi får vänta på EU-domstolens beslut.

Hänvisningen består av 11 st frågor som syftar till att be EU-domstolen uttala sig om Standard Contract Clauses samt Privacy Shield är förenliga med unionsrätten (EU-stadgan, etc) men det finns inte utrymme att beskriva samtliga övriga inledande frågor här. Man bör känna till att EU-domstolen ibland svarar på frågor de önskar de hade fått, snarare än frågorna de faktiskt fick, varför man inte skall förvänta sig raka svar på frågorna.

Slutsats

Givet ovan beskrivna rättssituation med den stora diskrepans som finns mellan utformningen på amerikansk lag och rätt kontra europeisk dito är det för det första svårt att se hur de bägge regimerna är förenliga sinsemellan.

För det andra finns det inga indikationer på att europeiska domstolar kan tänka sig att kraftigt försämra sådana medborgerliga rättigheter som lagfästs. Den möjligt framkomliga riktningen är att amerikansk lag förbättrar skyddet för enskilda. En sådan utveckling skulle dock gå tvärtemot amerikansk praxis gällande just nationell säkerhet, som i praktiken inte erkänner sådana personers rättigheter som inte är medborgare i USA (vilket ju EU-medborgare typiskt inte är), vilket uttalanden av rättsexperter i High Courts hänvisning till EU-domstolen C-311/18 gör gällande.

²⁴ [Mary Carolan - The Irish Times](#)

²⁵ [The High Court Judgement - Irland](#)

²⁶ [Aodhan O'Faolain - Independent](#)

²⁷ [Stephanie Bodoni - Bloomberg](#)

²⁸ [Sara Salinas - CNBC](#)

²⁹ [Ryan Browne - CNBC](#)

³⁰ [EP Conference of Presidents with Mark Zuckerberg](#)

För det tredje är det möjligt att EU-domstolen kommer ogiltigförklara både Standard Contract Clauses samt Privacy Shield, och att EU-kommissionen förhandlar fram ett "Safe Harbor 3" med USA, i den utsträckning US CLOUD Act inte gjort ett sådant omöjligt. Man kan spekulera i vilken parts position som stärks mest inför förhandlingarna av ett sådant beslut från EU-domstolen.

För det fjärde finns det för närvarande en politisk situation mellan EU och USA som är allt annat än god. Baksidorna av amerikanska IT-bolags integritetspolicies, som t.ex. Facebook, som delvis anses ha gjort Brexit möjligt genom påverkanskampanjer, har inte gått EU-politiker förbi. Till detta kan läggas diplomatiska problem som har uppstått i och med att USA dragit sig ur Iran-avtalet, och det begynnande handelskrig som USA:s regering har skapat.

För det femte är en vanlig invändning mot att EU-domstolen skulle kunna ogiltigförklara både Standard Contract Clauses samt Privacy Shield alls, eller utan att ett alternativ finns på plats, att det skulle ha så stora konsekvenser på affärsverksamhet. EU-domstolens uppgift är att se till att EU-stadgan efterlevs i EU:s lagar och beslut. Om EU-stadgan är i vägen för affärsverksamhet behöver den i så fall ändras på. Tills dess gäller den som den är. EU-kommissionen har konstaterat att europeiska medborgares rättigheter blev kränkta men ansåg sig inte nödgade att ändra på Safe Harbor-beslutet i ljuset av detta, i väntan på en stundande omförhandling av beslutet med USA. EU-domstolen å sin sida hävdar att man tvärtom faktiskt bör stoppa överföringarna vid ett sådant konstaterande för att sluta kränka EU-medborgares grundlagsskyddade rättigheter.³¹

Vad nästa steg skulle bli efter att EU har ogiltigförklarat USA som adekvat tredje land kan man bara spekulera om. Man kan dock konstatera att vid EU-domstolens förra förhandsavgörande i C-362/14 upphörde Safe Harbor omedelbart att gälla, men de europeiska datainspektionerna gav personuppgiftsombud 3 månaders respit så att EU-kommissionen och USA skulle kunna hitta en ny lösning. Om inte en ny lösning står att finna i närtid, behöver personuppgiftsombud upphöra med behandling av personuppgifter på drabbade tjänster för att undvika hot om böter.

³¹ [Mål C-362/14 - Maximilian Schrems mot Data Protection Commissioner](#)

Rekommendationer till organisationer

1. Gör grundarbetet med GDPR kring hantering av personuppgifter
2. Fördjupa GDPR-arbetet med att införa säkerhetsklassning av den information som behandlas inom organisationen -- detta är nödvändigt för att därefter kunna göra korrekt lämplighets- och riskanalys kring användandet av olika molntjänster
3. Inkludera i riskanalysen den legala osäkerheten kring existerande och nya molntjänstleverantörer -- gör en sannolikhetsbedömning och konsekvensanalys och agera utifrån detta: Om det antas till exempel vara 20% risk för ett fullt stopp av överföring av personuppgifter till amerikanska tjänster under 12 månader med start om 9 månader, hur skulle detta påverka verksamheten och beslutsprocessen kring IT-strategi gällande val av leverantörer?
4. Ha redundans även av leverantörer. Särskilt viktigt för tjänster i riskzonen och gör en bedömning kring migrationsprocessen -- hur lång tid tar det t.ex. att byta ut samtliga amerikanska tjänster om behovet skulle uppstå? Det kan tyckas för katastrofalt för att ens övervägas men underlaget behövs för att kunna ta rätt beslut om det skulle bli skarpt läge.